

Национальная академия наук Украины
Институт биологии южных морей им. А.О. Ковалевского

Тезисы VII Международной
научно-практической конференции

Pontus Euxinus 2011

по проблемам водных экосистем,
посвящённой 140-летию Института биологии южных морей
Национальной академии наук Украины

Севастополь
2011

Осолонение азовоморских вод, отмечаемое в последние годы привело к интенсивному развитию азово-черноморской фауны и формированию биоценоза *Cerastoderma* в западной части Таганрогского залива.

Гриб О.М.

Одеський державний екологічний університет, вул. Львівська, 15, м. Одеса, Україна, 65016, *crimskiy@rambler.ru*; *gideko@ogmi.farlep.odessa.ua*

ПРОБЛЕМИ ВОДООБМІНУ В ЕКОСИСТЕМІ «РУСЛО-ПЛАВНІ-ЛИМАН» ГИРЛОВОЇ ДІЛЯНКИ РІЧКИ ДНІСТЕР ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Введення в експлуатацію та заповнення Новодністровського водосховища змінило гідрологічний та гідрохімічний режими гирлової ділянки Дністра, що призвело до погіршенні гідроекологічного стану заплавної екосистеми. Насамперед знизився водообмін у системі «русло-плавні-лиман» та самоочищення водної екосистеми нижньої течії Дністра за рахунок зменшення біомеліоративних функцій плавнів. Це спричинило погіршення якості води, призвело до формування несприятливих умов для гідробіонтів, зменшення рибних ресурсів та деградації всієї плавневої екосистеми гирлової ділянки Дністра, як високопродуктивного біологічного об'єкту. На процес водообміну в системі «русло-плавні-лиман» і рух води в протоках між річкою та озерами також значно впливають вітрові згони та нагони води. На цій ділянці Дністра їхня величина становить 10-50 см, іноді сягаючи 1 м. На сьогодні, під час межені, це єдиний чинник, завдяки якому підтримуються процеси водообміну та водовідновлення, а відповідно екологічний стан цих гідробіоценозів.

Враховуючи це, головною метою даної роботи була оцінка водообміну в існуючій системі «русло-плавні-лиман» (в умовах різної водності) та розробка рекомендацій по екологічному оздоровленню плавневих водойм Нижнього Дністра, на прикладі озера-стариці Мертвий Турунчук (оз.-ст. М. Турунчук), за рахунок відновлення русло-плавневого водообміну, як запоруки збереження біоресурсів у гирловій частині р. Дністер.

На сьогодні водообмін оз.-ст. М. Турнчук з руслом р. Дністер здійснюється тільки через один ерик Олександрівський – штучно проритий на початку минулого десятиріччя канал. За результатами обчислення добових коефіцієнтів водообміну оз.-ст. М. Турунчук, які визначені за

об'ємами припливу-відтоку води через цей ерик, для багатоводного 2008 р. та маловодного 2009 р. встановлено, що в середньому за добу оновлюється близько 1,25 % води в озері. Максимальні значення водообміну сягають 5-7 % за добу – підчас значних вітрових денівеляцій рівнів води в період межені.

Річний хід добових коефіцієнтів водообміну характеризується суттєвими коливаннями відносно нуля, а на їх значення головним чином впливає не хід рівнів води в руслі Дністра, а вітрові умови в його гирловій ділянці. Знак-перемінні коливання добових значень коефіцієнтів водообміну пояснюються тим, що він відбувається через один ерик. Під час згону «стара» вода з водойми через ерик виходить, а після завершення згону, в озеро через ерик надходить майже той самий об'єм води, але вже «нової». Проте така заміна води не охоплює всю акваторію озера, тому дуже часто у верхніх та нижніх частинах водойми спостерігається евтрофікація, дефіцит розчиненого у воді кисню, замори риби, загибель інших гідробіонтів і т. п. явища. Тільки при дуже високих рівнях води в річці, як, наприклад, в липні-серпні 2008 р., коли вода з русла перетікала в плавневий масив і далі в лиман, спостерігалось збільшення об'ємів води в озері, яка туди надходила не тільки через ерик, але й з навколишнього плавневого масиву.

Всього, за період паводку в липні - серпні 2008 р. вода плавневої ділянки Нижнього Дністра між автодорогою «Одеса-Рені» та Дністровським лиманом замінилася в середньому 44 рази, а річний коефіцієнт водообміну становив 2,42.

Отже, для поліпшення екологічного стану оз.-ст. М. Турунчук треба відновити два ерики у вершині водойми, поновивши їхнє сполучення з Дністром, шляхом прокладення під автодорогою «Одеса-Рені» двох труб загальним перерізом по 30 - 40 м² та відміткою верхніх частин труб на позначці мінімальних історичних рівнів води на цій ділянці р. Дністер. Також треба розчистити ерик Фестивальний, через який відновиться водообмін нижньої частини озера з руслом Дністра. Реалізація цих рекомендацій дозволить навіть у період межені підтримувати стабільний водообмін озера-стариці Мертвий Турунчук (без різких знак-перемінних коливань припливу-стоку води в ньому) з руслом Дністра, плавневим масивом (нижче автодороги «Одеса-Рені») та верхів'ями Дністровського лиману.